

4. A vonósnégyes a késő 18. és kora 19. században

-a billentyűs szonátához képest, a vonósnégyesekben **gyakrabban fordulnak elő fúgák**

-18.sz. közepén új műfaj

Ismeretlen festő: Joseph **Haydn** (vl 1) vonósnégyest játszik **Mozart** (vla, lapoz), **Vanhal** (vlc) és **Dittersdorf** (vl 2) társaságában (1790 előtt; Staatsmuseum, Bécs)

-mind a négyen írtak vonósnégyeseket

- **1784**-ben zajlott le ez **kvartett-estély**--> **Michael KELLY** memoárjában megemlíti ("A játékosok egész jók voltak, egyik sem volt mestere a hangszernek")

Jellemzői:

- a billentyűs szonátával ellentétben **jellemzően férfi előadók** által művelt műfaj
- **inkább professzionisták**, mint műkedvelők műfaja

- **X nincs egyértelmű történeti előzménye**; a **négyszólamú szerkesztés** előfordul ugyan

- az **olasz** sonata a quattro és sinfonia a quattro
- a **francia** sonate en quatuor és ouverture à quatre műfajában

DE ezeket **continuo-basszussal** játszották, a szimfóniákat + ouvertureöket ráadásul **szólamonként több hangszerrel**

- **közelebb állnak hozzá stílusban** a délnémet és osztrák négyszólamú vonós szimfóniák és divertimentók (szólamonként 1 hangszer, szórakoztató jellegű)

A vonósnégyesek szerzői: **német, osztrák és cseh** környezetben kezdték művelni olyan szerzők, mint Asplmayr, Ordenez, **Dittersdorf**, **Vanhal**, Starzer, Gassmann, Franz Xaver Richter, Holzbauer, Camerloher, Christian Cannabich és Joseph **Haydn**

az 1780-as évekig az ilyen műveket **rendszerint divertimentónak** nevezték,

- ☐ ami **szórakoztató** funkcióra, kevert stílusra
- ☐ és **szóló hangszerekkel** történő előadásra utalt

Haydn vonósnégyes-opuszai:

- **Nap-kvartett**-fuga finálék--> **kettős témájú fuga, sok témás (3-4) fúgák**

- **Orosz kvartettek**--> először rondó finálé, kettős variáció--> szabad kontrapunktikus szólam szerkesztése, **egyenrangúbbak a szólamok:**

Kétféle tekintetben is igen eredeti zene

1. **tonális szempontból** (néhány pillanatig úgy tűnik, mintha D-dúrban lenne, csak a 2. ütem végére válik egyértelművé, az „aisz” megjelenésével, hogy h-moll az alaphangnem)
2. **a szólamok kontrapunktikus önállósága** szempontjából (vl 1 nyitó motívumát a 3. ütemben átveszi a vlc; dallam és kíséret **hol az egyik, hol a másik szólamba** kerül)

-**Erdődy-kvartettek**-->ebben van a Kaiser kvartett--osztrák császár/német himnusz,

-**Lobkowitz-kvartettek**-kastélyban mutatták be az **Eroicát** is

Fúgák a klasszikus kamarazenei repertoárban

Egy időben azt hitték:

- **Haydn újításaként** került be a vonósnégyes műfajába, illetve hogy **Mozartnál** is Haydn hatására jelent meg

Meghatározó jelentőséget tulajdonítottak

- ebben a tekintetben **Gottfried van SWIETEN** bárónak is, akinek bécsi otthonában rendszeresen játszottak Bach- és Händel-műveket

- **fúgakomponálásnak töretlen hagyománya volt végig a 18. század folyamán** és **más szerzők kvartettjeiben is** előfordul (pl **RICHTER** kvartettjeiben, amely korábban jelent meg, mint Haydn op. 20-as „Nap”-kvartettjei)

(**HAYDN levele** LAVATER svájci tudósak; ÖTTINGEN-WALLERSTEIN hercegnek

: kiad egy 6 kvartettből álló művet, **“új, egészen kivételes stílusban íródtak”**-->**marketing** miatt is, több levelében így hirdette)

MOZART vonósnégyesei

- a műfaj messze **nem olyan központi jelentőségű**, mint Haydnnál
- a kompozíciók egy jelentős része **serdülőkori mű** ezek elsősorban **olasz mintákat** követnek!!! (nem Haydn hatására, mint hitték)
- **érettkorában szívesebben írt vonósötösöket** (2 vl, **2 vla**, vlc)

Haydnnak dedikált opusz: viszont fontos, **mívesen kidolgozott** és Mozartnál **példátlanul hosszú ideig** készült; **reklám funkciója** is van--> a műfaj jelentős alakjának ajánlja

BEETHOVEN vonósnégyes-opuszai

A késői korszakban a legjelentősebb.

🌿 **1. Períódus:** 1798-1800 -> „Lobkovicz” kvartettek

🌿 **Középső periódus:** 1806; 1809; 1810 -> „Razumovszkij”; „Hárfa”; „Quartetto” kv.

🌿 **Kései periódus:** 1824-26 [6 db]

BEETHOVEN, op. 131 cisz-moll kvartett felépítése:

-A **nyitótétel** nem szonátaforma, hanem **fúga!!!! (senki másnál)**

- a furcsa héttételes szerkezetben a Gyors–Lassú–Scherzo–Gyors tételrend nyomai vehetők ki

- ugyanakkor a **tételek megszakítás nélkül** követik egymást és egyetlen, megszakítás nélküli folyamatot alkotnak, más hangneműek

- 3. és 6. nyilvánvalóan nem önálló tétel, hanem **rövid, moduláló átvezetés**

- **a fuga mint nyitótétel merőben szokatlan ötlet** (később Bartók írt hasonló jellegű nyitótételt az I. vonósnégyesben)

- a ciklus **centrumában variációs lassútétel** áll

Nála a szubjektív kifejezésen van a hangsúly!!